

دانشکده علوم کشاورزی
گروه توسعه روستایی

مطالعه‌ی عوامل موثر بر پذیرش بیمه محصول گندم
در شهرستان همدان

از:
جلال اسماعیلی

استادان راهنما:
دکتر محمد کریم معتمد
دکتر محمد حسین منهج

استاد مشاور:
دکتر زهرا امیری

شهریور ۹۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به نام یگانه هستی بخش بی همتا

به پاس تعبیر عظیم و انسانی شان از کلمه ایثار

به پاس عاطفه سرشار و گرمای امید بخش وجودشان که در این سردترین روزگار ان بهترین پشتیبان است

به پاس قلب های بزرگشان که فریاد رس است و سرکردانی و ترس در پناهندگان به شجاعت می گراید

و به پاس محبت های بی دریغشان که هرگز فروکش نمی کند

این مجموعه را به پدر و مادر مهربانم تقدیم می کنم...

باتقدیر و شکر شایسته از استاد فرهیخته و فرزانه جناب آقای دکتر «محمد کریم معتمد»

که با نکته های دلاویز و گفته های بلند، صحیفه های سخن را علم پرور نمود و همواره راهنما و راه گشای اینجانب در اتمام و تکمال پایان نامه بوده است.

همچنین پاس و تقدیر از زحمات اساتید ارجمندم، جناب آقای دکتر «محمد حسین منہاج» و سرکار خانم دکتر «زهرا امیری» که یاری گر بنده بودند.

تقدیرم به اساتید ارجمندم:

معالمقامت ز عرش برتر باد، همیشه توست اندیشه ات مظفر باد

فهرست مطالب

ب.....	سیاس گذاری.....
ت.....	تقدیم.....
س.....	چکیده فارسی.....
ش.....	چکیده انگلیسی.....
ا.....	مقدمه.....

فصل اول: کلیات و بررسی منابع

۴.....	پیشگفتار.....
۵.....	۱-۱- تعاریف واژگان.....
۵.....	۱-۲-۱- بیمه.....
۶.....	۲-۲-۱- بیمه گذار.....
۶.....	۳-۲-۱- حادثه.....
۶.....	۴-۲-۱- حق بیمه.....
۶.....	۵-۲-۱- غرامت.....
۶.....	۶-۲-۱- خطر.....
۶.....	۲-۱- پیشینه ی بیمه.....
۷.....	۱-۳-۱- بیمه از نظر اقتصادی.....
۸.....	۳-۱- اصول حاکم بر قرار داد های بیمه.....
۱۵.....	بیمه محصولات کشاورزی.....
۱۰.....	۱-۴-۱- ریسک یا خطر.....
۱۲.....	۲-۴-۱- بیمه کشاورزی در جهان.....
۱۲.....	۱-۲-۴-۱- ژاپن.....
۱۲.....	۲-۲-۴-۱- هند.....

۱۳	۱-۴-۲-۳- پاکستان
۱۳	۱-۴-۲-۴- ایالات متحده آمریکا
۱۴	۱-۴-۳- بیمه محصولات کشاورزی در ایران
۱۶	۱-۴-۵- مراحل عملیات بیمه ی کشاورزی:
۱۶	الف) عملیات انعقاد قرارداد بیمه
۱۶	ب) عملیات ارزیابی خسارت و پرداخت غرامت
۱۷	ج) نظارت و بازرسی بر عملیات بیمه

فصل دوم: مواد و روش ها

۲۴	۲-۱- اهمیت پژوهش
۲۵	۲-۲- نوع پژوهش
۲۷	۲-۴- محدودیت های پژوهش
۲۷	۲-۵- جامعه آماری پژوهش
۲۸	۲-۶- نمونه آماری
۲۸	۲-۹- ابزار و روش گردآوری اطلاعات
۲۹	۲-۱۰- نحوه گردآوری پرسشنامه ها
۲۹	۲-۱۱- روایی و پایایی ابزار تحقیق
۲۹	۲-۱۲- اهداف پژوهش
۳۰	۲-۱۳- فرضیه های پژوهش
۳۰	۲-۱۴- متغیرهای تحقیق
۳۰	۲-۱۴-۱- متغیرها مستقل
۳۱	۲-۱۴-۲- متغیر وابسته
۳۲	۲-۱۵- پردازش داده ها:
۳۲	۲-۱۵-۱- تجزیه و تحلیل داده ها

۳۲..... ۱۵-۱-۱-آمار توصیفی..... ۳۲

۳۲..... ۱۵-۱-۲-آمار استنباطی (تحلیلی)..... ۳۲

فصل سوم: نتایج و بحث

۳۴..... ۱-۳-آمار توصیفی..... ۳۴

۳۴..... ۱-۱-۳-ویژگی های فردی دو گروه گندم کاران (بیمه شده و بیمه نشده)..... ۳۴

۳۶..... ۱-۱-۳-۲-سطح تحصیلات..... ۳۶

۳۷..... ۱-۱-۳-۳-تعداد افراد خانوار..... ۳۷

۳۸..... ۱-۱-۳-۴-تعداد افراد تحت تکفل..... ۳۸

۳۹..... ۱-۱-۳-۵-فعالیت فرعی..... ۳۹

۴۰..... ۱-۱-۳-۶-نوع کشت گندم (آبی و یا دیم)..... ۴۰

۴۱..... ۱-۱-۳-۷-مساحت مالکیت..... ۴۱

۴۲..... ۱-۱-۳-۸-نوع مالکیت..... ۴۲

۴۳..... ۱-۱-۳-۹-درآمد سالیانه کل..... ۴۳

۴۴..... ۱-۳-۲-گویه های اصلی پرسشنامه..... ۴۴

۴۴..... ۱-۳-۲-۱-گویه ی اول..... ۴۴

۴۴..... ۱-۳-۲-۲-گویه ی دوم..... ۴۴

۴۵..... ۱-۳-۲-۳-گویه ی سوم..... ۴۵

۴۵..... ۱-۳-۲-۴-گویه ی چهارم..... ۴۵

۴۵..... ۱-۳-۲-۵-گویه ی پنجم..... ۴۵

۴۶..... ۱-۳-۲-۶-گویه ی ششم..... ۴۶

۴۶..... ۱-۳-۲-۷-گویه ی هفتم..... ۴۶

۴۷..... ۱-۳-۲-۸-گویه ی هشتم..... ۴۷

۴۷ ۳-۱-۲-۹- گویهی نهم
۴۷ ۳-۱-۲-۱۰- گویهی دهم
۴۸ ۳-۱-۲-۱۱- گویهی یازدهم
۴۸ ۳-۱-۲-۱۲- گویهی دوازدهم
۴۸ ۳-۱-۲-۱۳- گویهی سیزدهم
۴۹ ۳-۱-۲-۱۴- گویهی چهاردهم
۴۹ ۳-۱-۲-۱۵- گویهی پانزدهم
۵۰ ۳-۱-۲-۱۶- گویهی شانزدهم
۵۰ ۳-۱-۲-۱۷- گویهی هفدهم
۵۰ ۳-۱-۲-۱۸- گویهی هجدهم
۵۱ ۳-۱-۳- اهمیت خطرات تحت پوشش
۵۲ ۳-۱-۳- بخش آمار توصیفی سوالات دو گزینه ای
۵۲ ۳-۲- آمار استنباطی
۵۲ ۳-۲-۱- بررسی فرضیات پژوهش
۵۲ فرضیه اول
۵۳ ۳-۲-۱-۱- آزمون دو گروه گندم کاران بیمه شده و بیمه نشده از نقطه نظر سن
۵۳ ۳-۲-۱-۲- آزمون سطح تحصیلات در بین دو گروه گندم کاران بیمه شده و بیمه نشده
۵۳ ۳-۲-۱-۳- آزمون دو گروه گندم کاران بیمه شده و بیمه نشده از نظر تعداد افراد خانوار
۵۴ فرضیه دوم
۵۴ ۳-۲-۱-۴- آزمون دو گروه گندم کاران بیمه شده و بیمه نشده از نظر میزان درآمد سالیانه
۵۴ فرضیه سوم
۵۴ ۳-۲-۱-۵- آزمون دو گروه گندم کاران بیمه شده و بیمه نشده از نظر نوع کشت گندم (دیم یا آبی)

۵۴ فرضیه چهارم
۵۴ ۳-۲-۱-۶- آزمون دو گروه گندم کاران بیمه شده و بیمه نشده از نظر سطح زیرکشت گندم
۵۵ فرضیه پنجم
۵۵ ۳-۲-۱-۷- آزمون تاثیر میزان مبلغ حق بیمه گندم در پذیرش بیمه محصول گندم
۵۵ فرضیه ششم
۵۵ ۳-۲-۱-۸- تاثیر تعهدات صندوق بیمه محصولات کشاورزی (خسارات پرداختی به کشاورزان)
۵۶ ۳-۲-۲- آزمون همبستگی
۵۷ ۳-۲-۳- رگرسیون لجستیک
۶۰ ۳-۳- نتیجه گیری و بحث
۶۰ ۳-۳-۱- بخش توصیفی
۶۱ ۳-۳-۲- بخش تحلیلی
۶۳ ۳-۴- پیشنهادها
۶۵ منابع
۶۸ ضمائم

فهرست جداول

- جدول شماره ۱-۱- وضعیت بیمه محصولات کشاورزی در ژاپن..... ۱۲
- جدول شماره ۱-۲- محصولات تحت پوشش در کشور هند..... ۱۳
- جدول شماره ۱-۳- وضعیت بیمه محصولات کشاورزی در ایالات متحده امریکا..... ۱۴
- جدول شماره ۱-۴- انواع محصول گندم تحت پوشش بیمه محصولات کشاورزی..... ۱۸
- جدول شماره ۱-۲- جمعیت دهستان های شهرستان همدان به تفکیک مساحت و تعداد روستا..... ۲۶
- جدول شماره ۲-۲- گویه ها و متغیرهای مستقل پژوهش..... ۳۱
- جدول شماره ۱-۳- نتایج توصیفی مربوط به سن گندم کاران..... ۳۵
- جدول شماره ۲-۳- نتایج توصیفی مربوط به سطح تحصیلات گندم کاران..... ۳۶
- جدول شماره ۳-۳- نتایج توصیفی مربوط به تعداد خانوار گندم کاران..... ۳۷
- جدول شماره ۴-۳- نتایج توصیفی مربوط به تعداد افراد تحت تکفل گندم کاران..... ۳۸
- جدول شماره ۵-۳- نتایج توصیفی مربوط به فعالیت فرعی گندم کاران..... ۳۹
- جدول شماره ۶-۳- نتایج توصیفی مربوط به نوع کشت (آبی یا دیم) گندم کاران..... ۴۰
- جدول شماره ۷-۳- نتایج توصیفی مربوط به مساحت مالکیت مزارع گندم کاران..... ۴۱
- جدول شماره ۸-۳- نتایج توصیفی مربوط به نوع مالکیت گندم کاران..... ۴۲
- جدول شماره ۹-۳- نتایج توصیفی مربوط به درآمد سالیانه کل گندم کاران..... ۴۳
- جدول شماره ۱۰-۳- نتایج توصیفی مربوط به گویه اول..... ۴۴
- جدول شماره ۱۱-۳- نتایج توصیفی مربوط به گویه دوم..... ۴۴
- جدول شماره ۱۲-۳- نتایج توصیفی مربوط به گویه سوم..... ۴۵
- جدول شماره ۱۳-۳- نتایج توصیفی مربوط به گویه چهارم..... ۴۵
- جدول شماره ۱۴-۳- نتایج توصیفی مربوط به گویه پنجم..... ۴۶
- جدول شماره ۱۵-۳- نتایج توصیفی مربوط به گویه ششم..... ۴۶
- جدول شماره ۱۶-۳- نتایج توصیفی مربوط به گویه هفتم..... ۴۶

- جدول شماره‌ی ۳-۱۷- نتایج توصیفی مربوط به گویه‌ی هشتم..... ۴۷
- جدول شماره‌ی ۳-۱۸- نتایج توصیفی مربوط به گویه‌ی نهم..... ۴۷
- جدول شماره‌ی ۳-۱۹- نتایج توصیفی مربوط به گویه‌ی دهم..... ۴۷
- جدول شماره‌ی ۳-۲۰- نتایج توصیفی مربوط به گویه‌ی یازدهم..... ۴۸
- جدول شماره‌ی ۳-۲۱- نتایج توصیفی مربوط به گویه‌ی دوازدهم..... ۴۸
- جدول شماره‌ی ۳-۲۲- نتایج توصیفی مربوط به گویه‌ی سیزدهم..... ۴۹
- جدول شماره‌ی ۳-۲۳- نتایج توصیفی مربوط به گویه‌ی چهاردهم..... ۴۹
- جدول شماره‌ی ۳-۲۴- نتایج توصیفی مربوط به گویه‌ی پانزدهم..... ۴۹
- جدول شماره‌ی ۳-۲۵- نتایج توصیفی مربوط به گویه‌ی شانزدهم..... ۵۰
- جدول شماره‌ی ۳-۲۶- نتایج توصیفی مربوط به گویه‌ی هفدهم..... ۵۰
- جدول شماره‌ی ۳-۲۷- نتایج توصیفی مربوط به گویه‌ی هجدهم..... ۵۰
- جدول شماره‌ی ۳-۲۸- نتایج توصیفی مربوط به اهمیت هر یک از خطرات تحت پوشش..... ۵۱
- جدول شماره‌ی ۳-۲۹- نتایج آزمون t برای مقایسه‌ی میانگین سن در دو گروه گندم‌کاران..... ۵۳
- جدول شماره‌ی ۳-۳۰- نتایج آزمون من ویت نی برای مقایسه‌ی میانگین سطح تحصیلات در دو گروه گندم‌کاران..... ۵۳
- جدول شماره‌ی ۳-۳۱- نتایج آزمون t برای مقایسه‌ی میانگین تعداد افراد خانوار در دو گروه گندم‌کاران..... ۵۳
- جدول شماره‌ی ۳-۳۲- نتایج آزمون t برای مقایسه‌ی میانگین درآمد سالیانه کل در دو گروه گندم‌کاران..... ۵۴
- جدول شماره‌ی ۳-۳۳- نتایج آزمون من ویت نی برای مقایسه‌ی میانگین نوع کشت گندم در دو گروه گندم‌کاران..... ۵۴
- جدول شماره‌ی ۳-۳۴- نتایج آزمون t برای مقایسه‌ی میانگین سطح زیر کشت در دو گروه گندم‌کاران..... ۵۵
- جدول شماره‌ی ۳-۳۵- نتایج آزمون t برای مقایسه‌ی میانگین تاثیر حق بیمه در دو گروه گندم‌کاران..... ۵۵
- جدول شماره‌ی ۳-۳۶- نتایج آزمون من ویت نی برای مقایسه‌ی میانگین تاثیر تعهدات صندوق بیمه در دو گروه گندم‌کاران..... ۵۶
- جدول شماره‌ی ۳-۳۷- نتایج آزمون همبستگی متغیرهای مستقل یا متغیر وابسته پژوهش..... ۵۷
- جدول شماره‌ی ۳-۳۸- نتایج آزمون رگرسیون لجستیک به منظور بررسی رابطه‌ی بین متغیرهای مستقل و وابسته پژوهش..... ۵۹
- جدول شماره‌ی ۳-۳۹- متغیرهای مستقل با بیشترین تاثیر معنی داری بر متغیر وابسته..... ۵۹

فهرست نمودارها

- نمودار ۳-۱- توزیع درصد فراوانی سن دو گروه گندم‌کاران بیمه شده و بیمه نشده..... ۳۵
- نمودار ۳-۲- توزیع درصد فراوانی سطح تحصیلات دو گروه گندم‌کاران بیمه شده و بیمه نشده..... ۳۶
- نمودار ۳-۳- توزیع درصد فراوانی تعداد خانوار دو گروه گندم‌کاران بیمه شده و بیمه نشده..... ۳۷
- نمودار ۳-۴- توزیع درصد فراوانی تعداد افراد تحت تکفل دو گروه گندم‌کاران بیمه شده و بیمه نشده..... ۳۸
- نمودار ۳-۵- توزیع درصد فراوانی شغل فرعی دو گروه گندم‌کاران بیمه شده و بیمه نشده..... ۳۹
- نمودار ۳-۶- توزیع درصد فراوانی نوع کشت گندم در دو گروه گندم‌کاران بیمه شده و بیمه نشده..... ۴۰
- نمودار ۳-۷- توزیع درصد فراوانی سطح تحصیلات دو گروه گندم‌کاران بیمه شده و بیمه نشده..... ۴۱
- نمودار ۳-۸- توزیع درصد فراوانی نوع مالکیت دو گروه گندم‌کاران بیمه شده و بیمه نشده..... ۴۲
- نمودار ۳-۹- توزیع درصد فراوانی درآمد سالیانه کل دو گروه گندم‌کاران بیمه شده و بیمه نشده..... ۴۳
- نمودار شماره‌ی ۳-۱۰- میزان اهمیت خطرات تحت پوشش بیمه محصول گندم از نظر گندم‌کاران..... ۵۱

فهرست شکل‌ها

- شکل شماره‌ی ۲-۱- نقشه استان همدان و موقعیت شهرستان همدان در استان..... ۲۵

چکیده

مطالعه‌ی عوامل موثر بر پذیرش بیمه محصول گندم در شهرستان همدان

جلال اسماعیلی

وابستگی بخش کشاورزی به طبیعت، موجب شده‌است که فعالیت‌های این بخش، تحت تاثیر تغییرات مداوم و مستمر عوامل زیست محیطی قرار گرفته و تولیدات این بخش تحت تاثیر طیف وسیعی از خطرات طبیعی قرار گیرند. تولیدکنندگان بخش کشاورزی نیز همواره با خطرات بسیاری مواجه هستند و به دلیل کاهش امنیت و ریسک پذیری بالای فعالیت های تولیدی خود، سرمایه گذاری نیز به شدت کاهش پیدا می کند. پژوهش حاضر با هدف بررسی عوامل موثر در پذیرش بیمه محصولات کشاورزی با تاکید بر محصول گندم انجام شده است. ابزار اصلی پژوهش پرسشنامه می باشد که در دو سطح گندم کاران بیمه شده و گندم کاران بیمه نشده توزیع گردید. برای تعیین روایی ابزار سنجش پژوهش از نظرات اساتید و متخصصان مربوطه استفاده شد. ارزیابی پایایی پرسشنامه نیز در مرحله پیش آزمون با تکمیل ۲۵ پرسشنامه از جامعه آماری مورد پژوهش صورت گرفت و ضریب آلفای کرونباخ معادل ۰/۸۲ بدست آمد. روستاهای شهرستان همدان به عنوان جامعه آماری انتخاب گردید و از بین گندم کاران بیمه شده، تعداد ۲۰۰ نفر و گندم کاران بیمه نشده، ۱۰۰ نفر به وسیله‌ی فرمول کوکران به عنوان حجم نمونه آماری به روش تصادفی ساده انتخاب گردید. از آزمون‌های آماری مقایسه میانگین دو جامعه و آزمون همبستگی متغیرها و رگرسیون لجستیک برای تجزیه و تحلیل استفاده گردید. نتایج پژوهش مشخص نمود که از بین متغیرهای مختلف، سن، سطح تحصیلات، مقدار زمین زیرکشت گندم، حق بیمه سهم کشاورز و نیز میزان غرامت پرداختی به گندم کاران با پذیرش بیمه مزارع گندم رابطه‌ی معنی دار دارند. همچنین نتایج تجزیه و تحلیل‌ها با استفاده از روش رگرسیون لجستیک مشخص کرد که ۷۲/۷ درصد از تغییرات متغیر وابسته‌ی پژوهش توسط متغیرهای مستقل هزینه بیمه (حق بیمه سهم گندم کار) و غرامت پرداختی (مبالغ خسارات پرداختی به گندم کاران) مشخص شده‌است.

واژه های کلیدی: بیمه محصولات کشاورزی، گندم کاران، وضعیت اقتصادی، غرامت.

Abstract

Study of the factors influencing the insurance acceptance on wheat products in Hamedan**Jalal Smaeily**

Dependence of agriculture to nature , is the cause for marrability of this sector to the diferent environmental hasardous. There for agricultural producers are usually faced with many risks to avode the loss, receiving from this problem. In order to have a guarantee for their investment, they have to secuere. The future products through insurance policy. This study examined factors in the acceptance of insurance products with an emphasis on wheat farming has been done. The tool is a questionnaire that was distributed in two wheat insured and uninsured wheat farmers. Assessment tool to determine the validity of the study were technical teachers and professionals. Reliability assessment questionnaire completed by the pre-test questionnaire. The study sample was 25 and Cronbach's alpha coefficient equal to 0.82, respectively. Villages in Hamadan city was chosen as the statistical community. 200 insured and 100 non- insured farmers were choosed by Cochran formulas. The statistical sample was selected randomly. The comparison of test and test of correlation between variables and logistic regression was used for analysis. The results revealed that between different variables of age, education level, the amount of land being cultivated wheat, the share premium amount of compensation payments to wheat farmers and wheat accepting insurance are meaningful relationship. The results of the analysis using logistic regression method revealed that %72.7 of the variability of the cost of insurance by the independent variables (the share premium Biography Edited by Travels) and compensation payments (amounts paid damages to wheat) is explained.

Key words: Insurance crops, Wheat farmers, Economic situation, Compensation

مقدمه

وابستگی بخش کشاورزی به طبیعت، موجب شده است که فعالیت‌های این بخش، تحت تاثیر تغییرات مداوم و مستمر عوامل مختلف زیست محیطی قرار گرفته و تولید محصولات کشاورزی تحت تاثیر طیف وسیعی از خطرات طبیعی قرار گیرند [زمانی و همکاران، ۱۳۸۶]. تولیدکنندگان این بخش همواره با خسارات ناشی از بروز حوادث قهری و بلایای طبیعی روبه‌رو هستند و زندگی اقتصادی آنها در معرض خطرات جدی قرار دارد، به طوری که این امر موجب می‌شود کشاورزان و دامداران همواره نگران جبران هزینه‌های مختلف تولید و هزینه‌های ضروری زندگی و معاش خود باشند [رحیمی، ۱۳۷۹]. نتایج تحقیقات سازمان خواروبار و کشاورزی نشان می‌دهد که قریب به ۷۰ درصد ریسک و تهدید سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی ناشی از وقوع حوادث قهری طبیعی می‌باشد [نوری سعید، ۱۳۷۸]. فعالیت در بخش کشاورزی به علت اتکای زیاد به طبیعت و وابستگی آن به عوامل و شرایط جوی و محیطی، فعالیت‌های همراه با ریسک محسوب می‌شود [Lichtenberg & Horowitz, 1993]. فعالیت‌های کشاورزی در مقایسه با سایر فعالیت‌های اقتصادی، با خطرات و عدم قطعیت بیشتری مواجه هستند. بیمه محصولات کشاورزی به‌ویژه محصول راهبردی گندم به عنوان یک سیاست حمایتی معرفی شده است [ایروانی و همکاران، ۱۳۸۵]. در این راستا یکی از مهمترین ساز و کارهای حمایتی در راستای کاهش ناپایداری و مقابله با ماهیت پیش‌بینی‌ناپذیر این مخاطرات، بیمه محصولات کشاورزی است [زمانی و همکاران، ۱۳۸۶]. از راه‌های نشر، توسعه و گسترش بیمه محصولات کشاورزی، هماهنگ و نزدیک کردن برنامه‌های مدون موجود با خواست‌ها، نیازها و انتظارات کشاورزان است [یزدان پناه و همکاران، ۱۳۸۸]. طبق آمار فائو^۱، بیمه محصولات کشاورزی در شکل‌ها و اهداف گوناگون در بیش از ۷۰ کشور مورد استفاده قرار گرفته است. بطور دقیق‌تر کشورهای توسعه یافته برنامه‌های بیمه را فقط جهت ایجاد یک وسیله برای مدیریت ریسک به اجرا در نمی‌آورند، بلکه با اجرای این برنامه‌ها سعی در بهبود دسترسی کشاورزان به اعتبارات، تشویق کشاورزان به تولید محصولات با ارزش و پرریسک دارند [Vandevveer, 2001]. به‌طور کلی، اغلب اقتصاددانان کشاورزی، امنیت تولید و سرمایه‌گذاری و در نتیجه ایجاد ثبات درآمد کشاورزان را از جمله آثار سیاست بیمه‌ی محصولات کشاورزی می‌دانند [امینی، ۱۳۸۰].

زمانی و همکاران (۱۳۸۶) طی مطالعه خود سازه‌های مهم اثرگذار بر پذیرش بیمه را: آگاهی کشاورز از بیمه، دریافت وام، ریسک‌پذیری، فاصله محل فعالیت کشاورز تا کارگزار، تعهد فرد نسبت به بانک کشاورزی و اندازه واحد تولیدی عنوان نمودند. ترکمانی و وزیرزاده (۱۳۸۶) حق بیمه منصفانه، در یک طرح بیمه‌ای منطقه‌ای، برای محصول گندم در مهم‌ترین استان‌های تولیدکننده این محصول، با استفاده از روش آماری ناپارامتریک، محاسبه کرده و رابطه‌ی آن با ضریب تغییرات

^۱ FAO

عملکرد، به‌عنوان معیاری برای اندازه‌گیری نوسانات عملکرد، مورد بررسی قرار داده‌است. همتی و همکاران (۱۳۸۷) بقا و دوام فعالیت‌های تولیدی در بخش کشاورزی را نیازمند حمایت‌های جدی از تولیدکنندگان و سرمایه‌گذاران این بخش می‌دانند. حسینی و قلی زاده (۱۳۸۶) اتخاذ راهکارهایی، به صورت برنامه‌های مکمل و حتی جان‌نشین، برای افزایش اثر بیمه در ضریب امنیت سرمایه‌گذاری را ضروری می‌دانند. یعقوبی و همکاران (۱۳۸۵) ایده مدیریت ریسک در فعالیت‌های کشاورزی و بیمه را به عنوان راهکاری مناسب تشریح کرده‌اند.

محصول گندم یکی از عمده ترین محصولات زراعی استان همدان است. شهرستان همدان با داشتن بیشترین وسعت یکی از مهم‌ترین تولیدکنندگان محصول گندم در استان به شمار می‌آید. در این شهرستان هر دو نوع کشت آبی و دیم انجام می‌شود اما به دلیل اقلیم خشک منطقه و کاهش نزولات جوی بیشترین سطح زیر کشت در شهرستان همدان به کشت دیم اختصاص داده شده است. با توجه به همین شرایط طبیعی شهرستان همدان از جمله خشکسالی، بارش کم نزولات جوی، سرما و بادزدگی، مخاطراتی که سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی شهرستان را تهدید می‌کند بسیار جدی است. شرایط اقتصادی کشاورزان شهرستان نیز که آنان را بسیار آسیب پذیر نموده است حائز اهمیت می‌باشد. بر این اساس بیمه گندم، به منظور حمایت و مشارکت کشاورزان در جبران زیان‌های ناشی از خطرات تهدید کننده و سوانح طبیعی و حوادث قهری، به عنوان وسیله‌ای برای نیل به هدفها و سیاست های خودکفایی در تولیدات کشاورزی می‌باشد. در این میان یافتن راهکارهای اجرایی برای افزایش پذیرش بیمه محصول گندم از سمت گندمکاران منطقه بسیار حائز اهمیت می‌باشد. هدف از انجام این پژوهش بررسی عوامل موثر بر پذیرش بیمه‌ی محصول گندم و نیز مشخص نمودن مهم‌ترین این عوامل و در نتیجه ارائه راهکارهایی برای افزایش پذیرش توسط گندمکاران است. در این پژوهش سعی شده است که تمامی عوامل دخیل در پذیرش بیمه محصول گندم شناسایی و بطور مجزا مورد بررسی قرار گیرد و اطلاعات گردآوری شده از طریق ابزار اصلی پژوهش، پرسشنامه که در سطح روستاهای مختلف شهرستان انجام گرفته است را از طریق انجام آزمون های آماری مورد بررسی قرار داد تا بتوان فرضیه های پژوهش را برای تایید و یا رد مورد آزمون قرار داد.

فصل اول:

کلیات و بررسی منابع

پیشگفتار

خطر که پیشینه‌ای به قدمت تاریخ بشر دارد و حاصل کارش جز ویرانی و ضرر و نیاز نیست، از بدو خلقت انسان، پیوسته همراه او بوده و موجب دل‌مشغولی انسان بوده است [شادکام، ۱۳۸۸]. در آغاز خطر گستره‌ی چندان پهناوری نداشت، چون سرمایه اندک بود. رفته رفته و با توسعه‌ی جوامع بشری و با پیشرفت تمدن، ثروت و دارایی انسان افزون‌تر شد و میزان درگیری انسان با خطرات افزایش یافت و دزدی دریایی هم به آن اضافه شد. با رخ نمودن انقلاب صنعتی تنوع تواتر و شدت ریسک روز به روز گسترش یافت، به طوری که امروزه با پیشرفت تکنولوژی و با ورود انواع فرآورده‌های صنعتی به زندگی بشر، به رغم تسهیلات فراوانی که برای رفاه انسان در پی داشته، ریسک‌های جدید را با خود وارد اجتماع کرده است [کریمی، ۱۳۷۶]. به طور کلی وجود ریسک یا خطر در زندگی انسان امری است اجتناب ناپذیر، اما آنچه که اهمیت دارد روش مقابله با آن است [امینی و همکاران، ۱۳۸۱]. با ریسک به روش‌های متعددی با توجه به ماهیتش می‌توان برخورد کرد. مهم‌ترین و موثرترین شیوه، انتقال ریسک به بیمه‌گر است. نقش بیمه‌گر تشکیل اجتماع بزرگی از بیمه‌گذاران است که در معرض ریسک یگانه‌ای قرار دارند. بیمه‌گر با استفاده از آمار و حساب احتمالات و تجربیات گذشته هزینه‌ی ریسک و یا حق بیمه فنی را محاسبه و مبلغی را به عنوان هزینه عملیاتی و سود معقول خود به آن اضافه می‌کند تا حق بیمه تجاری بدست آید. این رقم هزینه‌ای است که بیمه‌گذار بابت انتقال ریسک به بیمه‌گر می‌پردازد. هر چه اجتماع بیمه‌گذاران زیاد باشد بر اساس قانون اعداد بزرگ پیش‌بینی‌های بیمه‌گر به واقعیت نزدیک‌تر می‌شود، در نتیجه حق بیمه‌ای که بیمه‌گر بر اساس حساب احتمالات و تجربیات گذشته محاسبه کرده پاسخگوی تعهدات او خواهد بود [کریمی، ۱۳۷۶].

بیمه لغت رایجی است که در گفتار و نوشتار، گاهی در معنای لغوی و زمانی در معنای اصطلاحی آن به کار می‌رود. مانند: واکسیناسیون، کودکان را در برابر بیماری‌های خطرناک و کشنده بیمه می‌کند و یا جامعه در عصر کنونی، محصور در مرزهای بسته نیست و باید دید که می‌توان جامعه را در برابر هجوم بیگانگان بیمه کرد. در این جمله‌ها مقصود، معنای لغوی بیمه است که حفاظت در برابر خطر می‌باشد. برخی بیمه را واژه‌ای فارسی از ریشه ی بیم به معنای خوف و ترس می‌دانند و برخی آن را واژه‌ای هندی (یا اردو) و برگرفته از بیم^۱ به معنای ضمانت دانسته‌اند. در این که بیمه واژه‌ای فارسی یا هندی است، بین لغت‌نویسان اختلاف نظر وجود دارد [رحمانی کرچگانی، ۱۳۸۶].

واژه بیمه که در زبان فرانسه assurance و در زبان انگلیسی insurance نامیده می‌شود ظاهراً به کلام فارسی شباهت دارد ولی معلوم نیست از چه تاریخی مصطلح شده و غرض از استعمال آن چه بوده است [کریمی، ۱۳۷۶]. اصطلاح بیمه در مقابل واژه insurance را معمولاً برای بیمه حوادثی بکار می‌برند که احتمال وقوع آن وجود دارد (مثل آتش‌سوزی)

^۱ Bimea

در حالی که همین اصطلاح در مقابل واژه Assurance برای بیمه حوادثی که حتما روی خواهند داد، مورد استفاده قرار می‌گیرد (مثل فوت شخص) [رحمانی کرچگانی، ۱۳۸۶]. لغت شناسان معتقدند که واژه های انگلیسی و فرانسه از ریشه لاتینی secures که به معنای اطمینان است گرفته شده و علاوه بر عقد بیمه در معانی تضمین، تامین، اعتماد یا اطمینان به کار رفته است. واژه بیمه در اغلب زبان های دیگر نیز از همین ریشه مشتق شده است. در حالی که تصور نمی‌رود که واژه بیمه در فارسی خود از ریشه های عربی، ترکی، عبرانی، یونانی، روسی یا لاتین باشد، گو اینکه واژه های بسیاری در زبان فارسی از این زبان ها گرفته شده است. با این همه به نظر می‌رسد که ریشه اصلی همان بیم است زیرا عامل اساسی انعقاد بیمه ترس و گریز از خطر است و به سبب همین ترس و به منظور محصول تامین عقد بیمه وقوع می‌یابد. در زبان انگلیسی به بیمه نامه policy گفته می‌شد که به نظر می‌رسد ریشه اش همان police باشد. کم‌کم به علت نیازهای بین المللی قواعد و اصول گوناگونی به شکل ماده‌هایی در قرارداد بیمه گنجانده شد به نحوی که امروزه پس از قرن‌ها هنوز بعضی از این قواعد در حقوق بیمه باقی مانده است [کریمی، ۱۳۷۶]. تعریف قانونی که در بسیاری از قوانین بیمه به آن استناد می‌شود چنین است:

بیمه^۱ قراردادی است که به موجب آن یک طرف قرارداد به نام بیمه‌گر^۲ متعهد می‌شود که در قبال دریافت یک حق بیمه قطعی یا برآوردی^۳ در صورت وقوع حادثه‌ای^۴ که هدف قرار داد، پوشش ریسک^۵ آن است، مبلغی به طرف دیگر، به نام بیمه‌گذار^۶ بپردازد. قرارداد بیمه قراردادی است که اغلب به عنوان قرارداد جبران خسارت^۷ تعریف می‌شود (هیچ گونه سودی متوجه بیمه نخواهد بود) اما تا حدودی خسارت نقدی او جبران شود. گرچه تعاریف متعددی برای بیمه ارائه شده، اما یکی از بهترین تعاریف این است که بیمه، مکانیزمی (یا خدمتی) برای انتقال ریسک‌های معین خسارت‌های مالی، در قبال پرداخت مبلغ ثابت توافق شده به شخصی است که بیمه‌گر خوانده می‌شود. پرداخت حق بیمه نیز باید پیش از این که بیمه‌گر خسارت احتمالی را پوشش دهد، صورت گیرد [اوترویل، ۱۳۸۱].

۱-۱ - تعاریف واژگان

۱-۲-۱- بیمه

بیمه عملی است که به موجب آن یک طرف (بیمه‌گذار) متعهد پرداخت مبلغی به نام حق بیمه می‌شود و طرف دیگر بیمه‌گر با قبول مجموعه خطرهایی طبق موازین آماری پرداخت خسارت را در صورت تحقق خطر بعهده می‌گیرد.

¹ Insurance

² Insurer

³ Premium

⁴ Accident

⁵ Risk

⁶ Insured

⁷ Loss

۱-۲-۲- بیمه گذار^۱

شخصی که قرارداد بیمه را منعقد و پرداخت حق بیمه را تعهد می‌کند. در بیمه های اموال و مسئولیت بیمه گذار مشخص است، اما در بیمه های اشخاص گاهی بیمه گذار یک شخص یا یک موسسه است و بیمه شدگان، اشخاص دیگری می‌باشند.

۱-۲-۳- حادثه

عبارت است از پیش‌آمد ناگهانی و به نسبت شدیدی که در اثر عوامل خارجی بدون دخالت اراده بیمه گذار یا بیمه شده رخ دهد و موجب زیان بدنی یا مالی شود.

۱-۲-۴- حق بیمه^۲

مبلغی که بیمه گذار در مقابل تحصیل تامین بیمه‌ای یا تعهد جبران خسارت توسط بیمه گر، به او می‌پردازد.

۱-۲-۵- غرامت^۳

شامل مبلغی است که بیمه گر متعاقب یک خسارت به شخص ثالث زیان دیده می‌پردازد و هم شامل زیان و خسارتی است که به خود بیمه گذار به علت وقوع خطر وارد می‌شود و بیمه گر با دریافت حق بیمه متعهد پرداخت آن گردیده است.

۱-۲-۶- خطر

خطر عبارت است از اتفاق یا پیش‌آمد احتمالی که زمان وقوع آن نامعلوم بوده، تحقق آن بستگی به میل و اراده طرف‌های قرارداد بیمه نداشته باشد [رحمانی کرچگانی، ۱۳۸۶].

۴۱ - پیشینه ی بیمه

اگرچه بیمه در دوران باستان ناشناخته بود، اما در آن زمان هم مواردی دیده می‌شود که از پاره ای جهات مشابه قرارداد امروزی است. در تاریخ آمده است؛ ساریانان بین النهرین اگر شتر یکی از اعضاء گروه از میان می‌رفت، خسارت آن را بین خود سرشکن می‌کردند [روژه، ۱۳۷۸]. در قرون وسطی، حدود سال ۱۴۹۸ میلادی، بیمه در یکی از قهوه خانه های معروف لندن به نام «لویدز» آغاز گردید. البته پیش از قرن پانزدهم نیز قراردادهایی وجود داشته که باید آنها را اشکال ابتدایی بیمه دانست. اما از آغاز قرن بیستم با توسعه صنعتی و تردد وسایل نقلیه، همچون تشدید مسوولیت مدنی در زمینه های مختلف، انواع بیمه مسئولیت شناخته شده افزایش یافت، که اکثرا قانون گذار هم به جانب اجباری کردن آنها قدم

1. Policyholder
2. Premium
3. Indemnity